

Олена МУРЖА
(Київ, Україна)

БАЛАЛАЙКА В УКРАЇНСЬКОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Неможливо уявити життя українців без музики, адже, вона супроводжувала їх у всіх сферах життя. Від роботи по господарству до гулянь на вулицях, вечорницях, святах.

Усі народні гуляння зазвичай супроводжували музики, склад яких міг різнитися відповідно до етнографічного регіону та його особливостей. Так, одним з інструментів, що звучали на Слобожанщині, Наддніпрянщині та частково на півдні в кінці XIX та на початок XX ст. була балалайка. «Вечорами вже молодь забігає до хати, балалайка побренькує, пісні гудуть», саме такі рядки ми читаємо у романі О. Гончара «Таврія» (1952).

Більш того, так звана «балабайка» була серед народних дитячих забавок. Ось, як згадує її етнограф Марко Грушевський в своєму дослідженні «Дитина у звичаях і віруваннях українського народу» (2011): «Діти бачать ті музики, які є в старших, і собі роблять щось схоже. Приміром майструють балабайку на три струни на дощечці з ниток. Часом беруть гребінь для прядива і по ньому бренькотять пальцями у перебір ... Перебір усі підбирають бравий – козака, дудочки, дрібушки. Передражняють дзвони – які “в усі дзвонять”. Справжньої балабайки рідко вже хто вміє зробити. Готової швидко не до купишся. Ото на гребні тільки й пограють» [4].

Справжня історія інструменту давня, і своїм корінням сягає далекого сходу. Ранні уявлення про балалайку демонструють її від двох до шести струн, що нагадує певні інструменти Центральної Азії. Так само, лади на попередніх балалайках були зроблені з кишок тварин і прив'язані до грифа інструмента, щоб гравець міг їх переміщати за бажанням (як це відбувається у сучасних саз, що дозволяє грати характерну турецьку та середньоазіатську музику).

Вірогідно і до України інструмент прийшов саме з представниками східних культур. Довгий час інструмент жив серед

українського народу, прижившись в тих регіонах, які географічно та історично були пов'язані з представниками східних культур. Підтвердженням цієї теорії може виступити той факт, що коли російський музикант Василій Андреев, змінивши дещо інструмент, почав популяризувати його, то він піддався критиці тодішньої інтелігенції. А критикували Андреева за те, що інструмент не російський (через назву), а турецький. А один з прийомів гри, а саме стійке тремоло на одній струні – не є «російським» за стилем, а скоріше є запозиченим Андреевим прийомом гри на неаполітанській мандоліні. Але, саме успіх народного оркестру Андреева закордоном став поштовхом до прийняття балалайки у світі саме як виключно російського інструменту.

Нажаль, саме «з національністю» балалайці не пощастило більш за всіх і вона не просто потрапила в немилість, а й стала певним тригером для цькування як самого інструменту, так і тих, хто на ній грає. Відтак, якщо відкинути всі культурно-історичні стереотипи, нав'язані нам століттями, і перефразувати народну пісню, можна сказати: «Не питайся чия я, звучиш ти, звучу і я».

Але це лише верхівка айсбергу. Сьогодні ми страждаємо ще й від репертуарного голоду. Варто відзначити, що українські композитори двадцятого століття активно писали твори для багатьох народних інструментів, зокрема і для балалайки. І хоч твори Шутенко, Мяскова, Гайдамаки, Тростянського, Білошицького, Шульмана звучать і сьогодні у виконанні учнів і студентів, але все одно відчувається потреба у новому, сучасному, «свіжому» репертуарі. У реаліях сьогодення маємо потребу у яскравих, віртуозних творах українських композиторів для активної концертної діяльності молодих музикантів. Саме через виконаські традиції, ми впевнені у відновленні історичної справедливості та поверненні балалайки до родини українських інструментів.

Відтак, на думку Ю. Алексика: «Щоразу, беручи балалайку до рук, я думаю, такий простий на перший погляд інструмент, проте за тією простотою – неймовірна складність. Споконвіку, наші предки милувалися красою лагідних зву-

ків, а сучасне людство глухне, бо відвикає їх слухати... Мені прикро, що ми так легко втрачаємо нашу історію та культуру, віддаючи іншим народам свої музичні надбання» [1].

Література:

1. Алексик Ю. «Людство оглухне, якщо не слухатиме лагідних звуків». Всеукраїнський загальнополітичний освітянський тижневик «Персонал», 2006. 12-18 квітня. № 15 (166). Upl: <http://personal-plus.net/166/604.html?fbclid=IwAR2QSVAM6di9J0gtmidVJL1k wgsV-kmtJHeXgR4E0SeOMwmX1WqnyquqEo>
2. Андреев В. Апдейт. Upl: https://uk.upwiki.one/wiki/vasily_andreyev
3. Балалайка. Upl: <https://uk.upwiki.one/wiki/Balalaika>
4. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Київ «Либідь» 2011. Вид. 2-е. 181 с.

Роман СТАХНІВ
(Дрогобич, Україна)

ТВОРЧІ ТРАДИЦІЇ НАРОДНИХ ОРКЕСТРІВ ДРОГОБИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ імені ІВАНА ФРАНКА

У 1962 році відкриття музично-педагогічного факультету Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка сприяло формуванню художніх колективів, розмаїтих ансамблів, відтак – народних оркестрів.

Основоположником оркестрових традицій ДДПУ ім. І. Франка є оркестр народних інструментів музично-педагогічного факультету, створений у 1965 році Ернестом Мантулевім, яскравим представником Львівської баянної школи на Дрогобиччині (випускник М. Оберюхтіна) у відповідності до навчальної програми. З перших виступів, оркестр відзначався доволі виразним виконавським стилем і музичальністю та культурою керівника. У подальшому оркестр отримав назву «Ліра» і став одним з провідних колективів у